

DEPREM NEDENİYLE TEDARİK ZİNCİRİNDE YAŞANAN SORUNLAR İSTANBUL'UN PERAKENDE GÜVENİNE OLUMSUZ YANSIDI

TEPAV Perakende Güven Endeksi, Mart 2023'te bir önceki aya göre 2,1 puanlık azalış, bir önceki yılın aynı dönemine göre ise 4,9 puanlık artışla -6,8 puan değerini almış olup negatif değerinin ima ettiği olumsuz görünüm korunmuştur. TEPE anketine katılan perakendecilerden geçtiğimiz 3 ayda işlerin durumunun kötüleştiğini belirtenlerin oranı Mart 2023'te yüzde 31'den yüzde 48,9'a yükselirken, önümüzdeki 3 ayda işlerinde iyileşme bekleyenlerin oranı ise yüzde 33,2'den yüzde 17,6'ya gerilemiştir. Önümüzdeki 3 ayda satış fiyatında artış bekleyen perakendecilerin oranı yüzde 73,5'ten yüzde 87,9'a yükselmiştir.

“Birden fazla türde ürün satan bakkal, market ve büyük mağazalar” sektörü Mart ayında perakende güveni en fazla artan sektör olurken, “elektrikli ev aletleri, radyo ve televizyonlar” ve “mobilya, aydınlatma ekipmanı ve ev içi kullanım ürünleri” sektörlerinde 20 puanı aşan düşüşler yaşanmıştır. Bu durumun alım gücünün düşmesi ve talebin temel ihtiyaçlarda yoğunlaşması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Benzer şekilde, geleceğe yönelik satış beklentilerindeki düşüşler de yükselen maliyetler ve satış fiyatlarındaki artış ile alım gücünün düşmesi, zorunlu ihtiyaç kalemleri dışında satışların gerilemesi ile gerekçelendirilmiştir.

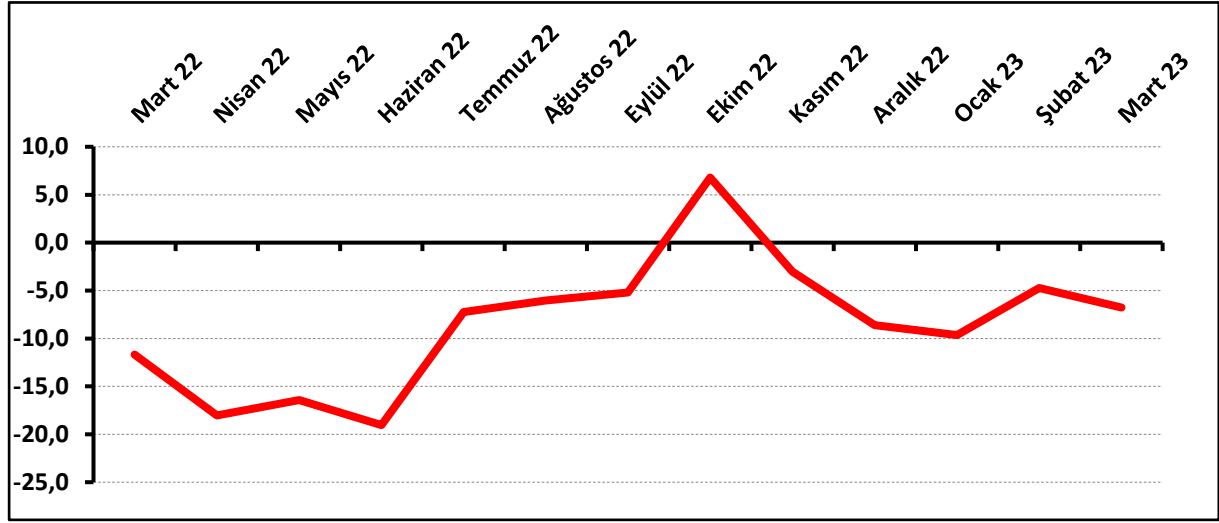
Bölgeler bazında incelendiğinde ise Mart ayı perakende güveninde en fazla artış Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaşanırken, Diyarbakır ve Gaziantep'in içerildiği Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve İstanbul'da düşüş görülmüştür. Depremın Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni doğrudan etkilerken, İstanbul'u da tedarik zincirinin zarar görmesinden kaynaklı etkilediği düşünülmektedir. Girişimci Bilgi Sistemi (GBS) 2020 yılı iller arası ticaret verilerine göre İstanbul'un en fazla alım yaptığı 25 il arasında Gaziantep, Adana, Kahramanmaraş, Hatay ve Şanlıurfa yer almaktadır.¹

¹ TEPE anketinin örnekleminde depremden ikinci derecede hasar gören şehirler ve çevre illeri yer almakta, en fazla etkilenen Kahramanmaraş, Adıyaman ve Hatay illeri bulunmamaktadır. Bu sebeple, deprem sonrasında ait TEPE sonuçları yorumlanırken kapsam bilgisinin dikkate alınmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Perakende güveni geçen yıla göre artarken, geçen aya kıyasla azaldı

TEPE değeri, -6,8 puan değerini alarak geçen yılın aynı dönemine göre 4,9 puan artarken, geçen aya göre 2,1 puan azaldı. TEPE değerinin aylık değişiminde geçtiğimiz 3 ayda işlerin durumu göstergesindeki 6,7 puanlık, önümüzdeki 3 aya ilişkin satış beklentisi göstergesindeki 9,5 kötüleşme etkili oldu. Diğer taraftan, mevcut stok düzeyinin normalin altında olduğu yönündeki 10,0 puanlık değişim endekse olumlu yansıdı.

Şekil-1. TEPE (Mart 2022 – Mart 2023)²

Tablo-1. TEPE, Aylık Seri

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2021	-14,7	-19,5	-20,0	-14,2	-19,2	-18,0	-17,6	-17,7	-7,0	-9,4	-13,1	-11,0
2022	-12,6	-10,0	-11,7	-18,0	-16,4	-19,0	-7,2	-6,0	-5,2	6,8	-3,0	-8,6
2023	-9,6	-4,7	-6,8									

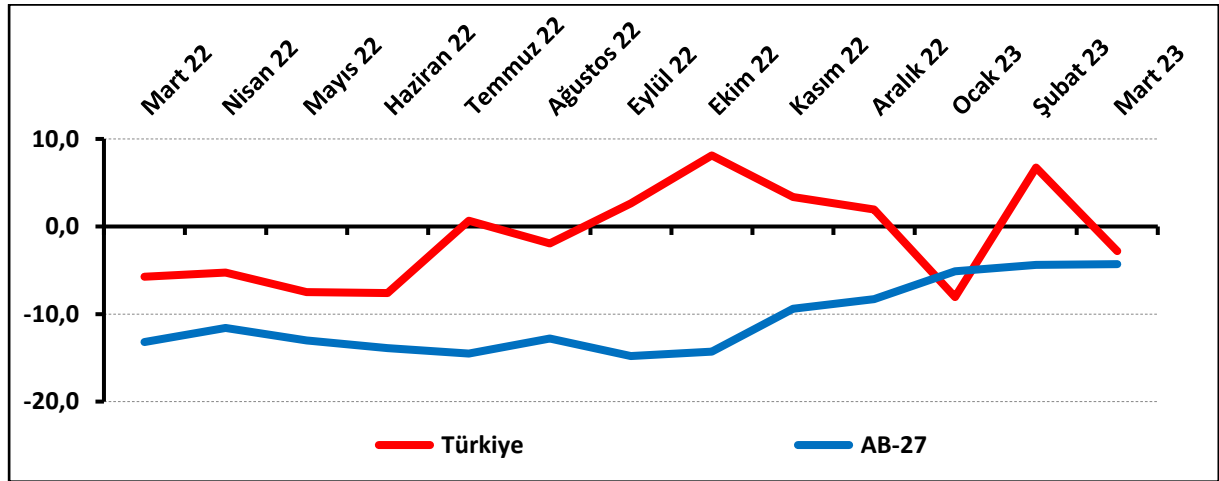
² Bültendeki tablo ve grafikler -aksi belirtilmediği sürece- mevsimsellikten arındırılmış serilere göre hazırlanmıştır.

Perakendecilerin geleceğe yönelik satış beklentisi bir önceki aya kıyasla azaldı

Önümüzdeki 3 aya ilişkin satış beklentilerinin denge değeri Mart 2023'te -2,8 puan oldu. Buna göre önümüzdeki 3 aya ilişkin satış beklentileri, bir önceki aya göre 9,5 azalırken, bir önceki yılın aynı ayına göre 3,0 puan arttı.

Mart 2023'te TEPE anketi katılımcılarının yüzde 17,6'sı önümüzdeki 3 ayda işlerinde iyileşme beklerken, yüzde 15,2'si işlerinde kötüleşme beklediğini belirtti. İşlerinde bir değişiklik beklemeyenlerin oranı ise yüzde 67,2 oldu. İyileşme beklentileri mevsimsel geçiş, ramazan ayı ve bayramının yaklaşması; kötüleşme beklentileri ise yükselen maliyetler ve satış fiyatlarındaki artış, alım gücünün düşmesi, deprem ve sel felaketleri ile gerekçelendirilmiştir.

Şekil-2. Önümüzdeki 3 aya ilişkin satış beklentisi (Mart 2022 – Mart 2023)

Tablo-2. Önümüzdeki 3 aya ilişkin satış beklentisi

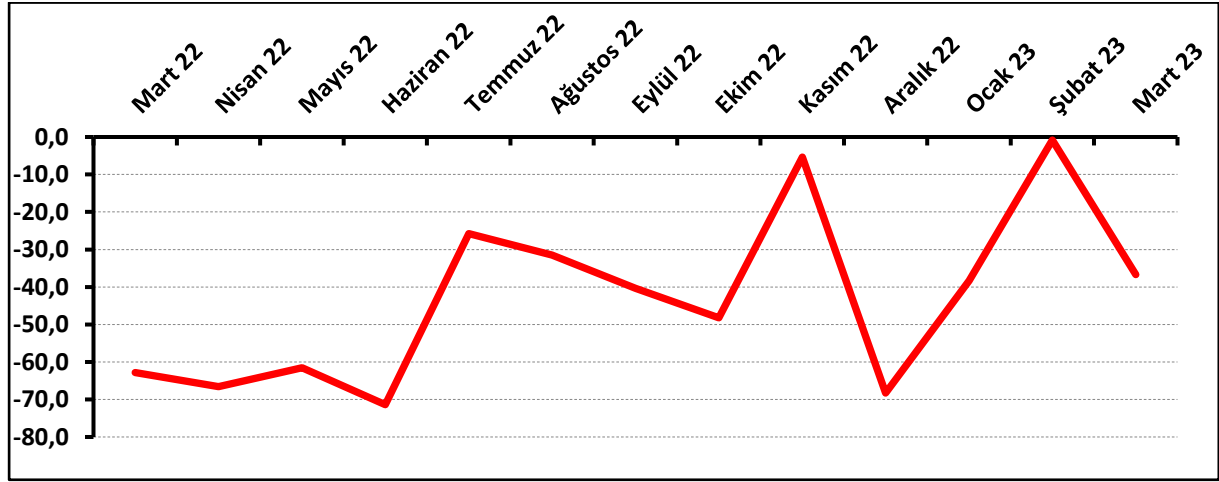
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2021	-3,8	-10,3	-19,0	-8,7	-10,9	-12,4	-9,0	-11,7	-15,2	-19,9	-24,5	-30,5
2022	-14,1	-9,5	-5,8	-5,3	-7,5	-7,6	0,7	-1,9	2,6	8,1	3,4	1,9
2023	-8,1	6,7	-2,8									

İşlerin durumuna ilişkin değerlendirmeler geçen yıla kıyasla iyileşti ancak olumsuz görünüm korunuyor

İşlerin (geçen yılın aynı dönemine göre) durumuna yönelik değerlendirmeler, Mart 2023'te -36,7 puan değerini alarak Şubat 2023'e göre 35,9 puan azalırken, Mart 2022'ye göre 26,1 puan arttı.

Mart 2023'te TEPE anketi katılımcılarının yüzde 9,3'ü geçen yılın aynı dönemine göre işlerinde artış olduğunu belirtirken, işlerinde düşüş olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 47,1 olarak belirlendi. Geçen yıla göre işlerinde bir değişiklik olmadığını belirtenlerin oranı ise yüzde 43,6 oldu.

Şekil-3. İşlerin geçen yılın aynı dönemine göre durumu (Mart 2022 – Mart 2023)

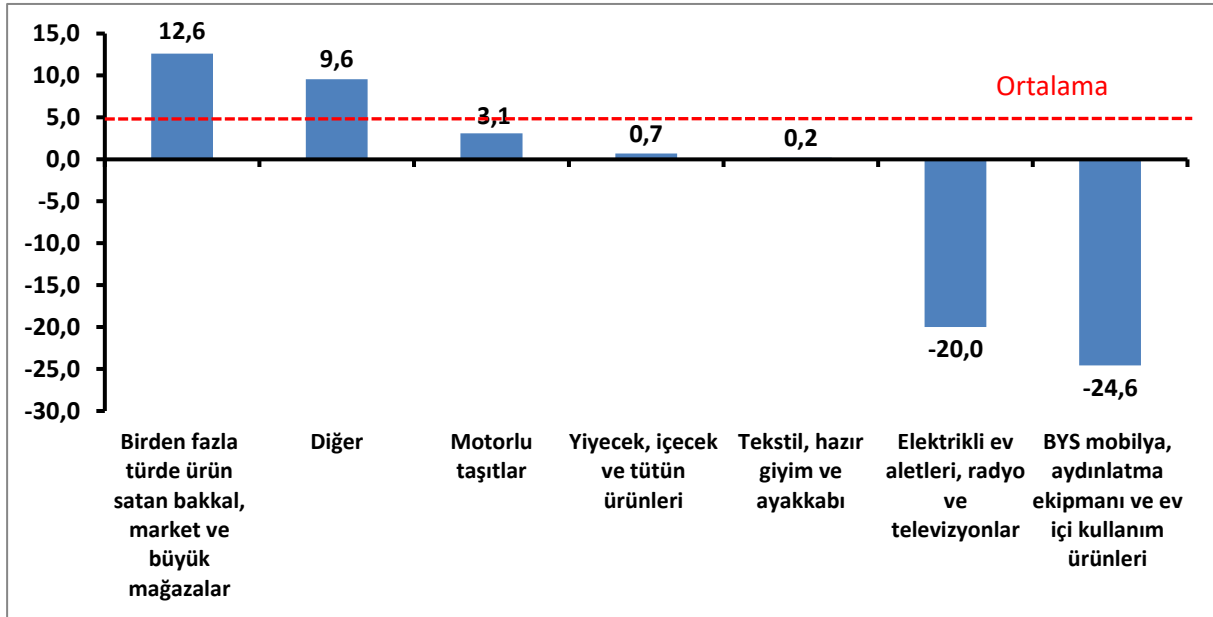
Tablo-3. İşlerin geçen yılın aynı dönemine göre durumu

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2021	-41,7	-38,1	-46,8	-43,5	-42,3	-49,4	-45,9	-47,2	-8,5	-10,0	-20,9	-36,9
2022	-50,0	-63,3	-62,8	-66,6	-61,6	-71,4	-25,8	-31,5	-40,4	-48,2	-5,3	-68,3
2023	-38,3	-0,8	-36,7									

Perakende güveni en fazla “birden fazla türde ürün satan bakkal, market ve büyük mağazalar” sektöründe arttı

Perakende güvenine alt sektörler itibarıyla bakıldığında, Mart 2023'te, geçen yılın aynı dönemine göre “birden fazla türde ürün satan bakkal, market ve büyük mağazalar” ve “diğer (akaryakıt istasyonu, eczane, parfümeri, nalbur, züccaciye, kırtasiye, vb.)” sektörlerindeki değişim ortalamanın üzerinde gerçekleşirken, “motorlu taşıtlar”, “yiyecek, içecek ve tütün ürünleri”, “tekstil, hazır giyim ve ayakkabı”, “elektrikli ev aletleri, radyo ve televizyonlar” ve “mobilya, aydınlatma ekipmanı ve ev içi kullanım ürünleri” sektörleri ise ortalamanın altında değer aldı. Perakende güveninin “elektrikli ev aletleri, radyo ve televizyonlar” ve “mobilya, aydınlatma ekipmanı ve ev içi kullanım ürünleri” sektörlerinde azalmasının alım gücünün düşmesi ve talebin temel ihtiyaçlarda yoğunlaşması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

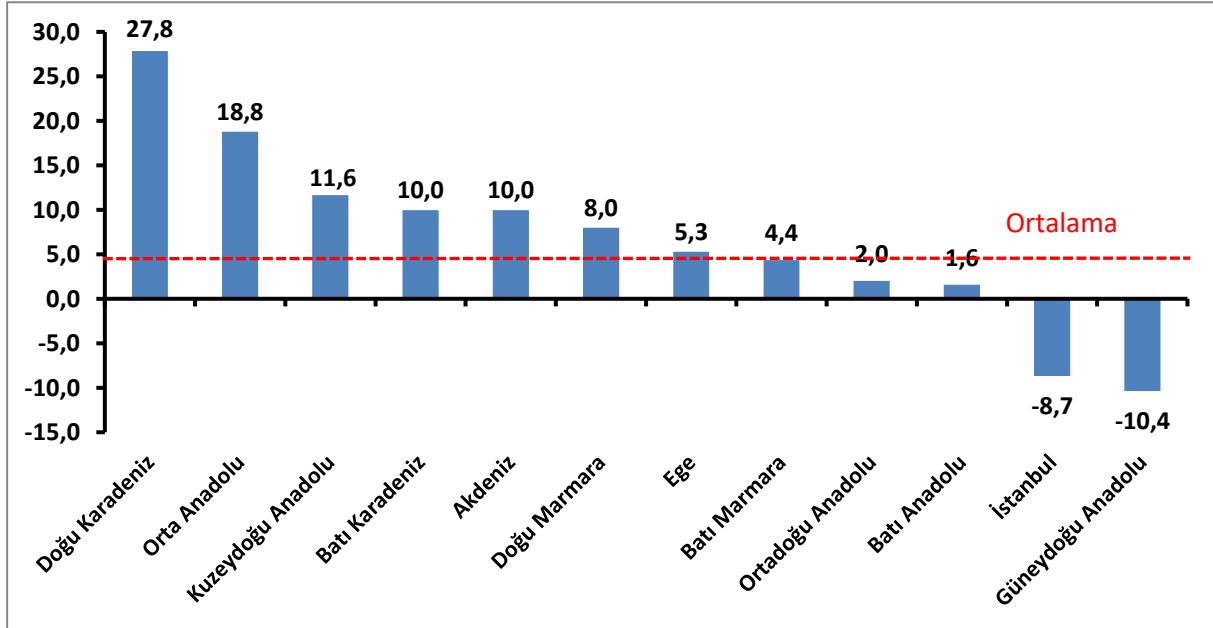
Şekil-4. Alt sektör bazında TEPE'nin Mart 2023'te geçen yılın aynı dönemine göre değişimi (puan)

Perakende güveni en çok Doğu Karadeniz Bölgesi'nde arttı

Perakende güvenine bölgeler itibarıyla bakıldığında, Mart 2023'te, Doğu Karadeniz, Orta Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Batı Karadeniz, Akdeniz, Doğu Marmara ve Ege bölgelerindeki değişim ortalamanın üzerinde gerçekleşirken, Batı Marmara, Ortadoğu Anadolu, Batı Anadolu, İstanbul ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise ortalamanın altında gerçekleşti. Deprem nedeniyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi perakende güveninin en çok azaldığı bölge olurken, perakende güveninin azaldığı bir diğer bölge İstanbul'dur. İstanbul'da görülen bu düşüşün, depremden etkilenen illerle yapılan karşılıklı ticaretin zarar görmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Girişimci Bilgi Sistemi (GBS) 2020 yılı iller arası ticaret verilerine göre İstanbul'un en fazla alım yaptığı 25 il arasında Gaziantep, Adana, Kahramanmaraş, Hatay ve Şanlıurfa yer almaktadır. Deprem felaketi tedarik zincirinin de hasar görmesine neden olmuştur. Diğer taraftan, depremden en fazla hasar gören Kahramanmaraş, Hatay ve Adıyaman illerinin TEPE anketinin örneklem kapsamında olmaması nedeniyle bölgedeki olumsuz etkilerin yeterince ölçülemediği de değerlendirilmektedir.

Şekil-5. Bölgeler bazında TEPE'nin Mart 2023'te geçen yılın aynı dönemine göre değişimi (puan)*

* Akdeniz, Adana, Antalya, Mersin, Osmaniye; Batı Anadolu, Ankara, Konya; Batı Karadeniz, Kastamonu, Samsun, Tokat, Zonguldak; Batı Marmara, Balıkesir, Tekirdağ; Doğu Karadeniz, Ordu, Trabzon; Doğu Marmara, Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Yalova; Ege, Denizli, İzmir, Kütahya, Muğla, Uşak; Güneydoğu Anadolu, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin; Kuzeydoğu Anadolu, Erzurum; Orta Anadolu, Kayseri, Niğde; Ortadoğu Anadolu, Malatya ve Van illerini kapsamaktadır.

Perakendecilerin mevcut durum ve beklentilere ilişkin değerlendirmeleri geçen aya kıyasla kötümser

TEPE anketine soru bazında ve denge değerleri olarak bakıldığında, geçtiğimiz 3 ayda işlerin durumu karşılaştırmalarında olumsuz görünüm dikkat çekmektedir. Önümüzdeki 3 ayda satış fiyatı beklentisi ise en üst değere yakın gerçekleşti. Eğilimler incelendiğinde ise, Mart 2023'te, "mevcut stok düzeyi" ve "önümüzdeki 3 ayda istihdam beklentisi" dışındaki tüm değerlendirme ve beklentiler Mart 2022'ye kıyasla olumlu yönde değişirken, "önümüzdeki 3 ayda satış fiyatı beklentisi" ise arttı. Bir önceki aya kıyasla bakıldığında ise "mevcut stok düzeyi" dışındaki değerlendirme ve beklentiler Şubat 2023'e kıyasla olumsuz yönde değişirken, "önümüzdeki 3 ayda satış fiyatı beklentisi" ise arttı.

Tablo-4. TEPE soru bazında detaylı sonuçlar (puan)

Sorular	Endeks 03/2022	Endeks 02/2023	Endeks 03/2023	Bir önceki aya göre değişim 03/2023	Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim 03/2023
Geçtiğimiz üç ayda işlerinizin gelişimi ne yönde oldu?	-53,3	-28,6	-35,3	-6,7	18,0
Mevcut stok düzeyiniz hakkında ne düşünüyorsunuz? ³	24,0	7,7	17,7	10,0	-6,3
Tedarikçilerden siparişlerinizin önümüzdeki üç ayda ne yönde değişeceğini düşünüyorsunuz?	-24,8	-5,0	-10,2	-5,2	14,6
Satışlarınızın önümüzdeki üç ayda ne yönde değişeceğini düşünüyorsunuz?	-5,8	6,7	-2,8	-9,5	3,0
İstihdam ettiğiniz personel sayısının önümüzdeki üç ayda ne yönde değişeceğini düşünüyorsunuz?	-0,8	6,1	-2,9	-9,0	-2,1
Satış fiyatlarınızın önümüzdeki üç ayda ne yönde değişeceğini düşünüyorsunuz?	69,1	71,4	86,9	15,5	17,8
İşlerinizin geçen yılın aynı dönemine göre bu yıl nasıl gelişti?	-62,8	-0,8	-36,7	-35,9	26,1
Mağaza sayınızın gelecek yıl nasıl değişmesini bekliyorsunuz?	-0,3	25,3	13,8	-11,5	14,1

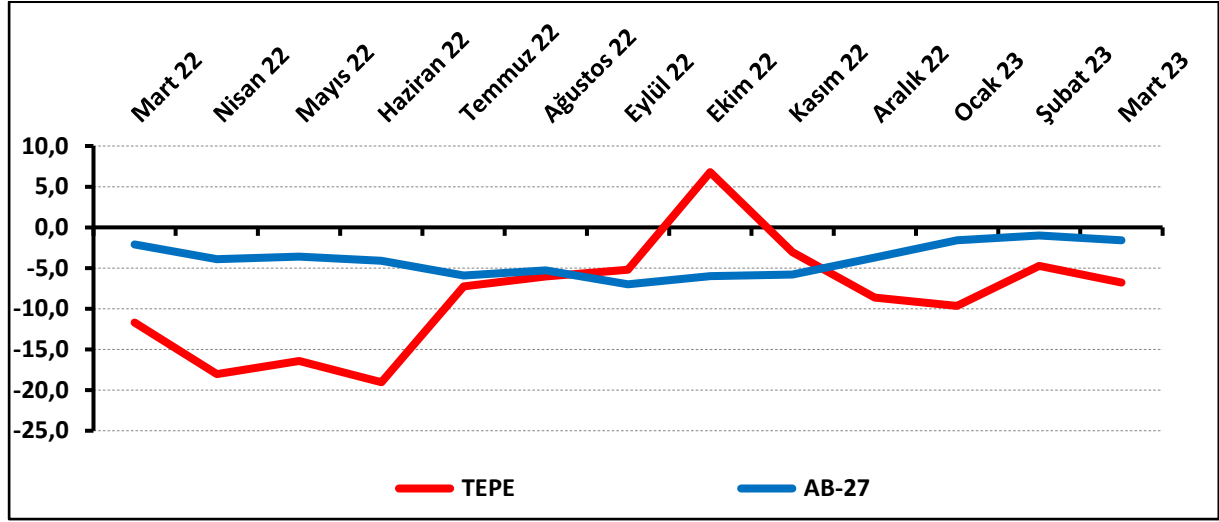
³ Stok düzeyinde pozitif değer stok düzeyinin normalin altında olduğunu ifade etmektedir.

Tablodaki (-) değerler negatif beklentilerin pozitif beklentilerden fazla olduğunu ifade etmektedir.

AB'de perakende güveni geçen aya kıyasla azaldı

Mart 2022'den bu yana olumsuz görünüm gösteren ve negatif değerler alan AB-27 Perakende Güven Endeksi, Mart 2023'te de -1,6 puan değerini aldı. Değişim, bir önceki aya göre 0,6 puan azalış, geçen yılın aynı dönemine göre ise 0,5 puan artış yönünde oldu. Öte yandan, Kasım 2022'de tekrar negatif değer alan TEPE, bu alanda kalmaya devam etti.

Şekil-6. TEPE ile AB-27 Perakende Endeksinin karşılaştırılması (Mart 2022 – Mart 2023)

Tablo-5. AB-27

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2021	-13,7	-14,3	-9,3	-5,6	-2,4	5,4	6,4	6,6	4,8	5,1	5,4	2,9
2022	3,8	5,2	-2,1	-3,9	-3,6	-4,1	-5,9	-5,3	-7,0	-6,0	-5,8	-3,7
2023	-1,6	-1,0	-1,6									

Mart 2023'te perakende güveni yıllık değişiminde Türkiye, AB-27 ve Euro Bölgesi ortalamalarının üzerinde değer aldı

Türkiye ve AB-27 ülkelerinin Perakende Güven Endeksleri değerlendirildiğinde, Mart ayında geçen yıla göre en fazla artış gösteren ülke Yunanistan oldu. Yunanistan'ı Malta ve İtalya takip etti. Bölge ortalamalarındaki değişim AB-27'de 0,5 puan, Euro Bölgesi'nde ise 2,0 puan oldu. Bir önceki aya göre gelişmeler değerlendirildiğinde, en yüksek artış Malta'da yaşandı; bölge ortalamaları ise AB-27'de -0,6 puan, Euro Bölgesi'nde -1,2 puan. Türkiye'nin perakende güvenindeki yıllık değişim AB-27 ve Euro Bölgesi ortalamalarının üzerinde, aylık değişiminin ise altında olduğu görüldü.

Tablo-6. AB-27 Ülkeleri** ve Türkiye'nin Perakende Güven Endeksi karşılaştırmaları (Mart 2022 ve Şubat 2023'e göre)

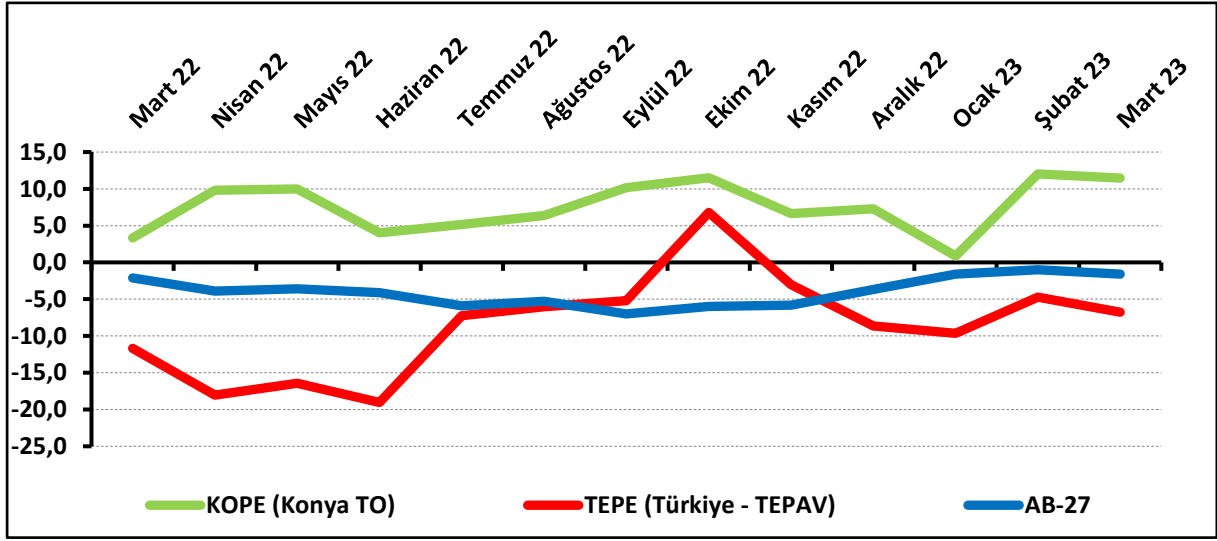
Ülkeler	Mart 2022'ye göre Perakende Güven Endeksi'ndeki Değişim (Puan)*	Şubat 2023'e göre Perakende Güven Endeksi'ndeki Değişim (Puan)
Yunanistan	19,7	0,0
Malta	15,9	24,2
İtalya	15,0	2,4
Litvanya	12,2	2,3
Hırvatistan	10,9	-3,5
Makedonya Cumhuriyeti	9,8	1,0
Hollanda	8,0	3,3
Finlandiya	7,6	13,7
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	7,3	-0,9
Letonya	6,6	1,5
Romanya	5,3	2,4
Türkiye	4,9	-2,1
Karadağ	4,7	0,6
Arnavutluk	4,6	3,3
Portekiz	3,5	0,7
Bulgaristan	3,4	1,3
İspanya	2,4	2,6
Polonya	2,4	1,0
Euro Bölgesi-19	2,0	-1,2
Çek Cumhuriyeti	2,0	4,9
Fransa	1,0	-3,5
AB-27	0,5	-0,6
Sırbistan	-0,3	1,9
Almanya	-4,7	-0,4
Danimarka	-10,2	11,2
Slovenya	-11,1	-7,8
Macaristan	-12,1	-1,5
Avusturya	-13,5	-12,4
Estonya	-13,7	5,2
Belçika	-14,6	-1,1
Slovakya	-15,6	-1,9
İsveç	-31,0	5,1

*Sıralama Mart 2022 değişimine göre yapılmıştır.

Konya'da perakende güveni Türkiye genelinden daha iyi performans sergiledi

TEPAV ve Konya Ticaret Odası (KTO) iş birliğinde hazırlanan Konya Perakende Güven Endeksi (KOPE), Mart 2023'te geçen yılın aynı dönemine göre 8,2 puan artış, bir önceki aya göre ise 0,5 puan azalışla 11,5 puan değerini aldı. KOPE, Mart ayında Türkiye genelinden ve AB-27'den daha olumlu bir perakende güvenine işaret etmektedir.

Şekil-7. KOPE, TEPE ile AB-27 Perakende Endeksinin karşılaştırılması (Mart 2022 – Mart 2023)

Tablo-7. Konya Perakende Güven Endeksi

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2021	-10,9	-10,7	-9,0	-5,3	-7,8	0,4	5,2	8,9	19,4	10,6	8,7	8,0
2022	10,4	3,0	3,3	9,8	10,0	4,0	5,1	6,4	10,2	11,5	6,7	7,3
2023	0,9	12,0	11,5									